

TUŞBA REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ

2020-2021 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI ARAŞTIRMA RAPORU

Tuşba Rehberlik Araştırma Merkezi

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ ÖZEL EĞİTİM ALANINDA ÖZ
YETERLİK ALGILARININ OKUL KADEMESİ VE KIDEM YILLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ (VAN İLİ ÖRNEĞİ)**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Van ilinde resmi okullarda çalışan okul psikolojik danışmanlarının kaynaştırma öğrencilerine yönelik eğitim verilen özel eğitim alanında öz yeterliklerinin kıdem yılına ve okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışmaktır. Bu amaçla 2020-2021 yılında Van ilinde MEB'e bağlı çalışmakta olan okul psikolojik danışmanlarına "rehber öğretmen öz yeterlik ölçeği" uygulanmıştır. Ayrıca katılımcıyı tanımak amacıyla katılımcı tanıma formu uygulanmıştır. 182 okul psikolojik danışmanına ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Verilerin sonuçlarına bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının, okul kademesine göre özel eğitim öz yeterlik algılarının anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının hizmet süresinin ise öz yeterlik algıları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: okul psikolojik danışmanı, özel eğitim, öz yeterlik algısı

GİRİŞ

Dünyanın bütün gelişmiş ülkeleri eğitime verdikleri önemle öne çıkmaktadır. Bu eğitim normal eğitimin yanında özel eğitimi de kapsamaktadır. Dünyanın her yerinde özel eğitime muhtaç bireyler bulunmaktadır. Normal bireyler gibi özel eğitime muhtaç bireylerin de eğitimden yararlanma hakları kanunen güvence altına alınmıştır. Ülkemizde bu konudaki kanunlar şu şekildedir: Anayasanın 42. maddesine göre "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma faydalı kılacak tedbirleri alır" hükmü yer almaktadır. 1739 sayılı kanunun 8. maddesinde "Özel eğitime ve korunmaya ihtiyacı olan çocukları yetiştirmek için özel önlemler alınır" hükmü ile özel eğitime muhtaç öğrenciler için tedbirler alınacağı ifade edilmiştir.

Özel eğitim alanında geliştirilen programların temel amacı, özel eğitime muhtaç öğrencilerin kendi kendine yetebilmelerini sağlamaktır. (Gürsel, 1993). Öğrencilerin kendi kendine bağımsız bir şekilde yaşamalarını sağlamak amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerinin

önemli bir paydaşı da okul psikolojik danışmanlarıdır. Okul psikolojik danışmanı, “Eğitim öğretim kurumlarında psikolojik danışma servislerinde psikolojik destek vermekle görevli personel” (MEB, 2020) olarak tanımlanmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime muhtaç öğrencilerin tanılanmasından psikolojik desteklerine ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamaya kadar birçok konuda görevleri vardır. Okul psikolojik danışmanlarının yasal olarak belirtilen görevlerini yerine getirirken yüksek yeterliğe sahip olması beklenir. Aksi durumda yeterli verim alınamayacaktır.

Okul psikolojik danışmanları özel eğitime muhtaç öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla ilgilenerken onların uyum süreçlerine katkıda bulunur. Ayrıca okul psikolojik danışmanları çocuğun öğretmeniyle, ailesiyle ve akranlarıyla da çeşitli çalışmalar düzenleyebilir. (Kaygusuz, 2004). Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimdeki öz yeterlik algısı çalışma yaşamlarında gelişimlerinin farkına varması açısından çok önemlidir. Çünkü okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliğinde de özel eğitimle ilgili birçok görevi belirtilen okul psikolojik danışmanları, özel eğitim alanında etkin rol oynayan en önemli paydaşların başında gelir. (MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2020). Bu tür araştırmaların farklı kapsamlarda yürütülmesi genel çerçeveyi ortaya çıkarmakta etkili olmaktadır. Ayrıca Van ilindeki okul psikolojik danışmanların özel eğitim algılarına yönelik çalışmalar ile RAM merkezlerinin çalışmalarının yönlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Öz yeterlik kendini bir konuda yeterli görmek anlamına gelmektedir (TDK). Yüksel (2010)’e göre bireylerin öz yeterlik algısında etkili olan bazı etmenler vardır. Bunlar psikolojik durum, yaşantılar, eğitim kalitesi ve sosyal kabuldür. Okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algılarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara alan yazında rastlamak mümkün olsa da özel eğitimle ilintili araştırmalar oldukça azdır. Konuyla ilintili olabilecek araştırmalar şöyle sıralanabilir: Rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde öz yeterlilik algılarını ölçmeye yönelik olarak Aksoy (2008)’un çalışmasıyla bu alanda bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçeğin geçerlik-güvenirlilik çalışması tamamlandıktan sonra bu çalışma dâhil birçok çalışmada kullanılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimle ilgili psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarını belirlenmesi için

Yüksel (2010)'in çalışmasıyla henüz göreve başlamayan adayların özel eğitime bakış açıları irdelenmiştir. Kola (2012)'nin rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanları özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarını araştırılması ile Gürbüz (2012)'ün RAM'da çalışan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanında psikolojik danışmaya yönelik öz yeterlik algıları konulu çalışması örnek olarak verilebilir.

1. Problem Durumu

Bu araştırmanın problemi, Van ilinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime yönelik öz yeterliliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

1.1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Van ilinde resmi okulların çeşitli kademelerinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanındaki öz yeterlik algılarını bazı değişkenler açısından tespit etmektir.

1.1.1 Araştırmanın alt amaçları

(1) Okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algıları hizmet süresine göre değişmekte midir?

(2) Okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik algıları çalıştıkları okul kademesine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada öz yeterlik algısı bağımlı değişkendir. Bağımsız değişkenler ise okul kademesi ve kıdem yılıdır. Özel eğitim öğrencilerinin yoğun olarak bulunduğu ilkököl kademesinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının diğer kademelerde çalışanlara göre daha fazla öz yeterliliğe sahip olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca kıdem yılının ilerledikçe edinilen bilginin artmasıyla öz yeterliliğin de pozitif yönde artacağı düşünülmektedir.

1.2. Varsayımlar

1- Okul psikolojik danışmanlarının öz yeterliklerini tespit etmek için kullanılan "rehber öğretmen öz yeterlik formunun" yeterli olduğu

2- Katılımcıların ankete içtenlikle cevap verdiği

3- Çalışma örnekleminin bu araştırma için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.3. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma sadece Van ilinde yapılmıştır
- 2- Araştırma sadece 2020-2021 eğitim öğretim yılıyla sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma modeli

Bu çalışmada genel tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama var olan durumu var olduğu şekilde resmeder (Karasar, 2009)

Evren ve örneklem

Araştırma için 2020-2021 yılında Van ilinde MEB'de çalışan 400 okul psikolojik danışmanına ulaşmak hedeflenmiştir. Basit seçkisiz yöntem kullanılarak 182 okul psikolojik danışmanına ulaşılmıştır.

Veri toplama araçları

Okul psikolojik danışmanlarına yönelik özel eğitim alanında öz yeterliklerini tespit etmeye yarayan ve Aksoy ve Diken (2009) tarafından geliştirilen, 40 maddelik ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek okul psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinden faydalanarak hazırlanmış bir ölçektir. Her maddede 1-tamamen katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5- tamamen katılıyorum maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddelere verilen puanların sınırları 40-200 arasındadır. Ters puanlanan madde yoktur. Ayrıca veri alınan kişilerin hangi kademedeki çalıştığını ve hizmet yılını sorgulayan bireyi tanıma formu kullanılmıştır.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmada kullanılan ölçek Google formlara işlenmiş ve bağlantı adresi WhatsApp aracılığıyla öğretmenlere gönderilmiştir. Analizde bağımsız değişkenlere bağlı olarak t testi ve tek yönlü varyans yöntemi kullanılmıştır. 182 katılımcıdan sağlanan veriler bilgisayar ortamında kodlanarak analiz için hazır hale getirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Tablo-1. Kıdem yılına göre katılımcı sayıları

Hizmet süresi	Frekans
1-5 yıl	83
6-10	43
11-15	34
16-20	22
Toplam	182

Tablo 1'e göre hizmet süresi 1-5 yıl arasında olan okul psikolojik danışmanlarının sayısı 83, 6-10 yıl arasında olanların sayısı 43, 11-15 yılları arasında olanların sayısı 34, 16-20 yıl arasında olanların sayısı 22'dir.

Tablo 2 okul kademesine göre okul psikolojik danışmanlarının sayıları

Okul kademesi	Frekans
İlköğretim	74
Ortaöğretim	70
Rehberlik Araştırma Merkezi	18
Özel eğitim okulları	20
Toplam	182

Tablo 2'ye göre okul kademesine göre ilköğretimde çalışan okul psikolojik danışmanlarının sayısı 74, ortaöğretim kademesinde olanların sayısı 70, rehberlik araştırma merkezinde olanların sayısı 18, özel eğitim okullarında olanların sayısı 20'dir.

Tablo 3 kıdem yıllarına göre rehber öğretmenlerin öz yeterlik algılarının puan analiz sonuçları

Varyans kaynağı	F	P –değeri
Gruplar arasında	1,289	,275
Gruplar içinde		p>0,05
Toplam		Önemsiz

Tablo 3'e göre okul psikolojik danışmanlarının hizmet yılına göre elde edilen öz yeterlik analiz sonuçlarına göre F değeri 1.289, P 0.05 olduğu için anlamlı bulunmamıştır. İlgili bulgular hizmet yılı ile özel eğitim öz yeterlik düzeyi arasında anlamlı ilişki olmadığını açıklamaktadır.

Tablo 4 okul psikolojik danışmanlarının çalıştıkları okul kademesine göre öz yeterlik analiz sonuçları

Varyans kaynağı	F	P –değeri
Gruplar arasında	9.174	,000
Gruplar içinde		P<0,05
Toplam		Önemli

Tablo 4'e göre okul psikolojik danışmanlarının çalıştıkları okul kademesine göre elde edilen öz yeterlik analiz sonuçlarına göre F değeri 9.174, P değeri 0.05 olduğu için anlamlı bulunmuştur. Buna göre kıdem yılı ile özel eğitim öz yeterlik düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanında öz yeterlik algılarının çalıştıkları okul kademesine ve hizmet sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma bulgularına göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanında öz yeterlik algılarının çalıştıkları okul kademesine anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Özel eğitim okulları ile RAM'larda çalışan psikolojik danışmanların özel eğitim alanındaki öz yeterlik algıları diğer kademelere göre daha yüksek çıkmıştır. Bunun sebebi özel eğitime muhtaç olan öğrencilerle çok iç içe olmalarından kaynaklanmaktadır. Bir başka değişken olan hizmet yılına göre ise okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanında öz yeterliklerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

Aksoy, V. (2008). *Rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanı özel eğitim öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1), 29-37.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.

Fırat, S. (2000). *Otistik ve Zihinsel Özürlü Çocukların Annelerinde Kaygı, Depresyon Aleksitimi ve Genel Psikolojik Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Adana.

Gürbüz, S. (2012). *Rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik öz*

yeterlilik algıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Gürsel, O. (1993). *Zihinsel Engelli Çocukların Doğal Sayıları Gerçek Nesnelere Kullanarak Eşleme, Resimleri İşaret Ederek Gösterme, Rakamlar Gösterildiğinde Söyleme Becerilerinin Gerçekleştirilmesinde Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Basamaklandırılmış Yöntemle Sunulmasının Etkililiği*. (Doktora Tezi). Eskişehir, Ocak.

Karasar, N.(2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, (s.77–79).
20. Baskı

Kaygusuz, C. (2004). *Özel eğitim ve rehberlik*. A. Kaya (Ed.). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık

Kola, E. (2012). *Rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Küçüker, S. Kargın, T. ve Akçamete, G. (2002). Rehberlik ve araştırma merkezi elemanlarının özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine ilişkin görüşlerinin ve yeterlik algılarının geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 1 (1), 101-113.

MEB. (2020). Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği.

MEB. (2020). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.

Yüksel, K. (2010). *Rehber öğretmen/okul psikolojik danışmanı adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları*. Anadolu Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir.